

تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان

سعیده خجسته^۱، جلیل خجسته^۲، شیرین مصدقی^۳

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

۲. عضو گروه فناوری اطلاعات اداره آموزش و پرورش استان کرمان، ایران

۳. عضو اداری دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

دریافت: .. شهریور ۱۴۱۱ پذیرش: .. دی ۱۴۰۱

The effect of using social networks on academic performance and school attachment of students

Saeideh khojasteh¹, Jalil khojasteh², Shirin Mosadeghi³

1. Assistant Prof., Department of Educational science, Payam Noor University, Tehran, Iran

2. Member of Information Technology Department of Education of Kerman Province, Kerman, Iran

3. Administrative member of Payam Noor University, Kerman, Iran

Received: (Gregorian dates)

Accepted: (Gregorian dates)

Abstract

The current research was conducted with the aim of determining the effectiveness of using social networks on academic performance and school attachment of students in Kerman. The design of the research was semi-experimental and pre-test-post-test with a control group. The statistical population of the research included all eleventh students of Kerman secondary schools. The sample of this research was 40 students from the community who were selected through simple random sampling. The data measurement tools were two standard academic performance questionnaires by Pham-Taylor Questionnaire (1990) and school attachment questionnaire by Brew, Beatty & Watt (2004). The statistical method of covariance analysis was used to analyze the data. The results obtained from the data analysis showed that there is a significant difference between control and experimental group ($P < 0.05$ level) and also the obtained results showed that the use of social network has a significant effect on academic performance and attachment to school. Therefore, it is suggested to school administrators, teachers and counselors to familiarize students with the disadvantages and threats of excessive and extreme use of virtual networks and by creating a fresh atmosphere in the school environment, it will cause enthusiasm and eventually increase attachment and improve the performance of students in school.

Keywords

Virtual Networks, Academic Performance, School Attachment.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی استفاده از شبکه‌های اجتماعی (تلگرام و اینستاگرام) بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان ناحیه ۲ شهرستان کرمان انجام شد. طرح پژوهش نیمه آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پایه یازدهم متوسطه ناحیه ۲ کرمان بود. نمونه آماری، ۴۰ نفر از جامعه بود که از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. ابزار اندازه‌گیری داده‌ها دو پرسشنامه استاندارد عملکرد تحصیلی فام و تیلور (۱۹۹۰) و پرسشنامه دلبستگی به مدرسه بری، بی و وات (۲۰۰۴) بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل کوواریانس استفاده شد. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نشان داد که تفاوت معناداری بین دو گروه گواه و آزمایش از نظر آماری در سطح معناداری $P > 0.05$ وجود دارد و همچنین استفاده از شبکه اجتماعی بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه تأثیر معناداری دارد. بنابراین به مدیران، معلمان و مشاورین مدارس پیشنهاد می‌گردد که دانش‌آموزان را با معایب و تهدیدهای استفاده بیش از اندازه و افراطی از شبکه‌های مجازی آشنا کنند و با ایجاد فضای شاداب در محیط مدرسه، موجب شور و اشتیاق و در نهایت افزایش دلبستگی و بهبود عملکرد در دانش‌آموزان نسبت به مدرسه شوند.

واژه‌های کلیدی

شبکه‌های مجازی، عملکرد تحصیلی، دلبستگی به مدرسه.

مقدمه

شبکه‌های اجتماعی مجازی یکی از گونه‌های رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند. کاربرد سایت‌های شبکه‌های اجتماعی آن است که کاربران را از طریق ایجاد پروفایل اطلاعات شخصی و دعوت کردن از دوستان و همکاران برای دسترسی به پروفایل و ایمیلشان، قادر به اتصال با یکدیگر و ارسال پیام‌های فوری می‌کنند. این پروفایل‌های شخصی شامل هر نوع اطلاعاتی از جمله عکس، ویدئو، فایل‌های صوتی و وبلاگ‌ها هستند (هانلین و کاپلان، ۲۰۱۰). امروزه یکی از روش‌های مؤثر در فرآیند آموزش و انتقال دانش استفاده از شبکه‌های اجتماعی است، با پیدایش شبکه‌های اجتماعی مجازی، استفاده از این شبکه‌ها جزء جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از دانش‌آموزان و دانشجویان شده است که بر روی کلیه جوانب زندگی آنها، از جمله میزان مطالعه، عملکرد و انگیزه پیشرفت تحصیلی آنها تأثیر داشته‌است (کرپشنر و کارپینسکی، ۲۰۱۰). استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی روزبه‌روز محبوبیت بیشتری پیدا می‌کند. هم‌اکنون، سایت‌های شبکه اجتماعی، بعد از پورتال‌های بزرگی مثل یاهو موتورهای جستجو مانند گوگل، به پر استفاده‌ترین خدمات اینترنتی تبدیل شده‌اند (اخوان ملایری، نوغانی و مظلوم خراسانی، ۱۳۹۳). محققانی همچو الیسون و آستین فیلد بیان می‌کنند که شبکه‌های اجتماعی کاربران را قادر می‌سازند تا خود را در این گروه‌ها ارائه دهند و ارتباط‌های اجتماعی با دیگران را نگاه‌دارند (الیسون و آستین فیلد، ۲۰۱۶). در جامعه ایران نیز با وجود اینکه شبکه‌های اجتماعی پرمخاطب از جمله توئیتر، فیس‌بوک و تلگرام با مسئله فیلترینگ مواجه هستند؛ اما در عین حال استقبال کاربران از شبکه‌های اجتماعی چون واتس‌آپ و اینستاگرام روند چشمگیری دارد و حتی با استفاده از فیلترشکن‌ها هنوز شبکه اجتماعی چون توئیتر و تلگرام پرمخاطب هستند. گزارش کمیسیون فناوری اطلاعات و ارتباطات اتاق ایران نشان می‌دهد که از جمعیت حدود ۸۴ میلیون نفری ایران، حدود ۵۹ میلیون کاربر اینترنت بوده و حدود ۳۳ میلیون کاربر ایرانی در شبکه‌های اجتماعی وجود دارد که در مقایسه با مدت مشابه در سال ۲۰۱۹ در حدود ۵/۲ درصد رشد داشته‌است (طلایی، ۱۳۹۹).

حال با ظهور اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی که بر بستر تلفن‌های همراه فعالیت دارند تهدیداتی را برای امنیت اجتماعی جامعه به‌همراه دارند به‌نحوی که با پخش و انتشار محتوای غیر اخلاقی، ارزش‌ها و باورهای دینی و اخلاقی و هویت ایرانی-اسلامی ما را مورد حمله قرار داده‌اند. از جمله این شبکه‌های مجازی می‌توان به اینستاگرام و واتس‌آپ اشاره نمود.

بستر این شبکه مجازی موجب شده تا هر کسی و از هر جایی بتواند به آن دسترسی داشته‌باشد که این امر می‌تواند آرامش و آسایش افراد و جامعه را مختل نماید (جعفری و پناهی، ۱۳۹۶).

در نتیجه رضایت و دل‌بستگی به مدرسه دارند با توجه به اینکه مفهوم دل‌بستگی به مدرسه دارای کاربردهایی در حیطه‌های مختلفی از علوم مانند جامعه‌شناختی، روانشناسی و پزشکی می‌باشد، لذا تعاریف متعددی از دل‌بستگی به مدرسه دارد و توافق چندانی روی مفهوم آن وجود ندارد. تعاریف موجود درباره دل‌بستگی به مدرسه به چندین دسته تقسیم می‌شود که یکی از عمومی‌ترین دسته‌ها تعاریف زیست بوم‌شناسانه با مبتنی بر بعد اجتماعی است. در این رویکرد دل‌بستگی به مدرسه به‌صورت عمومی برای توصیف کیفیت ارتباطات در سطح جامعه و به‌صورت اختصاصی به‌عنوان دیدگاه افراد که باعث افزایش پیوند آنها با محیط مدرسه تعریف می‌گردد (مک نلی، ۲۰۱۷). در ادامه پیشینه پژوهشی تحقیق مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد. در این راستا شمسی زاده و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی نتیجه‌گیری کردند که استفاده بیشتر از شبکه‌های اجتماعی مجازی موبایلی باعث کاهش عملکرد تحصیلی و معدل دانشجویان می‌شود. همچنین شاهرودی و همکاران (۱۳۹۹) نیز به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پرداختند و بیان نمودند که شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند به‌عنوان یک شیوه مناسب برای تعامل میان دانش‌آموزان از یک‌سو و نیز معلم و دانش‌آموزان برای انتقال مطالب علمی، به اشتراک‌گذاری سؤالات و مسئله‌های درسی و کمک به یکدیگر در شناخت مسیر درست حل مسائل، مورد استفاده قرار گیرد. رضائی و شبیری (۱۳۹۸) در پژوهش خود به رابطه استفاده از نرم افزارهای وایبر، لاین و اینستاگرام با سواد زیست‌محیطی دانشجویان، به این نتایج دست یافتند که، نگرش و رفتار دانشجویان نسبت به آگاهی آنان سطح بالاتری را نشان داد و ارتباط معنی‌داری بین استفاده از نرم‌افزارهای وایبر، لاین، اینستاگرام با آگاهی، نگرش و رفتارهای زیست‌محیطی دانشجویان به‌دست نیامد. از سویی امیری و حبیب زاده (۱۳۹۸) به تحلیل وضعیت شبکه‌های اجتماعی مجازی با تأکید بر مدل SWOT پرداختند و نتایج این پژوهش نشان داد که تهدیدات شبکه‌های اجتماعی مجازی از بعد عوامل خارجی بیشتر در حوزه‌های امنیتی و بین‌المللی و از بعد عوامل داخلی، شامل نقاط ضعف و قوت کاربران و سازمان‌ها در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی و امنیتی است. از سوی دیگر فتحی، وثوقی و سلمانی، (۱۳۹۸) در تحقیقی که انجام دادند نشان دادند که بین شبکه‌های اجتماعی مجازی با سبک‌زندگی در کلیات رابطه چندانی وجود ندارد. ولی با ورود به جزئیات این رابطه را می‌توان مشاهده کرد. مثلاً رابطه معناداری بین متغیرهای تعاملات فرهنگی و تبادل اطلاعات بدون سانسور با سبک‌زندگی است. مرادی و جمشیدی (۱۳۹۷) نیز در تحقیق مشابهی نشان دادند که مشارکت در شبکه‌های اجتماعی موج افزایش کیفیت زندگی مرتبط با سلامت می‌شود. یعقوبی و محمدی (۱۳۹۷) در تحقیق مرتبط دیگری به بررسی کاربردهای آموزشی و آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی از دیدگاه دانشجویان کشاورزی پرداختند و نتیجه‌گیری کردند که آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی در شش عامل توهین به قومیت‌ها و

دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان، که نتایج آن در اختیار مجامع دانشگاهی قرار گیرد، صورت نگرفته است. این بررسی از یک سو می‌تواند دانش نظری ما را در موضوع افزایش دهد و از سوی دیگر این پژوهش به صورت کاربردی نشان دهد چگونه استفاده از شبکه‌های مجازی می‌تواند در وضعیت تحصیلی و دلبستگی به مدرسه در دانش‌آموزان اثرگذار باشد و نسل جدید با چه مفاهیم و تجارب ارتباطی مواجه هستند و چگونه این تجربه، از تجربه ارتباطی گذشتگان متفاوت است؛ امید است این پژوهش بتواند در راستای پر کردن این خلأ پژوهشی گامی جدی بردارد، لذا با نظر به مطالب بیان شده و با توجه به میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلگرام و اینستاگرام در میان دانش‌آموزان در جامعه امروزی، محقق در صدد یافتن تأثیر استفاده از این گونه شبکه‌ها بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه در دانش‌آموزان می‌باشد.

روش

با توجه به هدف پژوهش، یعنی بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی (تلگرام و اینستاگرام) بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان دختر پایه دوم دوره دوم متوسطه شهرستان کرمان، در این پژوهش از روش نیمه‌آزمایشی و از طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه استفاده شد. به منظور آزمون سؤال‌های پژوهش، دانش‌آموزان دختر پایه یازدهم دوره متوسطه دوم شهرستان کرمان به روش تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه قرار گرفتند. پس از اجرای پیش‌آزمون عملکرد تحصیلی و دلبستگی دانش‌آموزان برای هر دو گروه (آزمایش و گواه) گروه آزمایش به مدت ۳ ماه استفاده از شبکه‌های اجتماعی (تلگرام و اینستاگرام) منع شدند و در این مدت گروه گواه طبق روال گذشته از شبکه‌های اجتماعی (تلگرام و اینستاگرام) استفاده کردند. پس از پایان دوره مذکور آزمون عملکرد تحصیلی و دلبستگی مجدد به‌عنوان پس‌آزمون برای هر دو گروه اجرا شد. سپس نمره‌های حاصل از پیش‌آزمون و پس‌آزمون دو گروه با روش آماری کواریانس مورد تجزیه و تحلیل و مقایسه قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر پایه یازدهم دوره متوسطه دوم شهرستان کرمان است که تعداد ۱۲۸۰ نفر می‌باشد. نمونه این پژوهش ۴۰ نفر از جامعه بود که از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از روش میدانی استفاده شده و محقق با استفاده از پرسشنامه و توزیع آن اقدام به جمع‌آوری داده‌ها نموده‌است.

ابزار پژوهش

در این پژوهش نیز به اقتضای ماهیت، عمده‌ترین ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه به شرح زیر بوده‌است.
۱- پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیپور

ادیان و گسترش بی‌عفتی کلامی، کاهش اعتماد عمومی و گسترش اعلام هویت جعلی، اتلاف وقت و افت تحصیلی، نشر اطلاعات کاذب و افزایش ارتباطات ناسالم، کاهش ارتباطات حضوری، انتشار مطالب غیراخلاقی خلاصه شدند. از طرفی رضوانی و عجم (۱۳۹۵) در تحقیق مرتبط دیگری نتیجه‌گیری کردند که بین زمان اختصاص داده‌شده به شبکه‌ها و تعداد عضویت در گروه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی منفی و معناداری وجود داشت. به این معنی که پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد علمی استفاده می‌کردند بیشتر از دانشجویانی است که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد غیر علمی استفاده می‌کردند. مظفری (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی نقش تلویزیون و شبکه‌های اجتماعی مجازی در مشارکت اجتماعی دانشجویان رشته‌های جامعه‌شناسی و علوم ارتباطات اجتماعی در دانشگاه‌های علامه طباطبایی، تهران، آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و واحد تهران مرکزی پرداخت و نتایج نشان داد که میزان استفاده از تلویزیون و شبکه‌های اجتماعی برای مشارکت اجتماعی بسیار ناچیز است. در مورد میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان دکتری نسبت به دانشجویان کارشناسی ارشد تفاوت معناداری وجود ندارد. دادستانی و همکاران (۱۳۹۵) نیز به تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان نتیجه‌گیری کردند که بیش از نیمی از دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی عضویت دارند و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی آنان تأثیری ندارد. میرزایی و همکاران (۱۳۹۵) نیز در تحقیقی به نقش شبکه‌های اجتماعی در تبادلات علمی پرداختند و نتیجه گرفتند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان رایج است، اما این استفاده در روند تبادل‌های علمی دانشجویان اثرگذار نیست. همچنین کودک و ساندرز^۱ در مطالعه خود نشان دادند که بین معدل کل دانشجویان استفاده‌کننده از فیس‌بوک و دانشجویانی که از آن استفاده نمی‌کنند تفاوتی وجود نداشته‌است (کودک و ساندرز، ۲۰۰۸) از سوی دیگر کریشنر و کارپینسکی گزارش داده‌اند که استفاده‌کنندگان از فیس‌بوک، معدل کل کمتری داشته و ساعات کمتری را به مطالعه پرداخته‌اند (کریشنر و کارپینسکی، ۲۰۱۰). در مطالعات دیگر نشان داده شد که دانشجویان با معدل و عملکرد تحصیلی پایین‌تر نسبت به دانشجویان با معدل و عملکرد تحصیلی بالاتر، بیشتر از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند (آریانی و زاهد بابلان، ۲۰۱۲).

با توجه به اهمیت و نقش شبکه‌های اجتماعی در معرفی، برقراری ارتباط، همکاری بین پژوهشگران، همچنین تبادل اطلاعات، باید برای آموزش در مورد قابلیت‌های این شبکه‌ها و در نتیجه افزایش بهره‌وری مؤثر از آنها تلاش شود. بر اساس مطالعات و بررسی‌های انجام‌نشده، پژوهش جامعی با این نگاه (مدل و گزاره‌های تحقیق) در خصوص تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی و

همسانی درونی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن برای کل مقیاس ۰/۸۵، به دست آمد.

۳- پیکج آموزشی شبکه های مجازی

در این پژوهش منظور از شبکه های مجازی، استفاده دانش آموزان از شبکه های مجازی اینستاگرام و تلگرام به صورت کنترل شده است. به گونه ای که از آسیب های احتمالی به دانش آموزان آسیب نرسد. با مشورت با اساتید و روانشناسان تربیتی نحوه استفاده از شبکه های مجازی به صورت زیر جمع بندی شد.

به جای اینکه طبق عرف تحقیقات آزمایشی گروه گواه آموزش خاصی را ببینند، در این پژوهش برای کاهش آسیب های ناشی از استفاده از شبکه های اجتماعی گروه آزمایش از استفاده از شبکه های مجازی منع شدند.

روش اجرا به این گونه شد که در نمونه آماری از بین دانش آموزانی که استفاده زیادی (بیش از ۵ ساعت) از شبکه های مجازی دارند ۴۰ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شد و آزمون عملکرد تحصیلی و دبستگی به مدرسه از آن ها به عنوان پیش آزمون انجام شد، سپس بر اساس پیش آزمون به عمل آمده دو گروه ۲۰ نفری را به صورت متجانس تقسیم بندی شدند. گروه آزمایش از استفاده از شبکه های مجازی منع شدند و گروه گواه روال عادی استفاده خود از شبکه های مجازی را ادامه دادند. بعد از ۳ ماه پس آزمون عملکرد تحصیلی و دبستگی به مدرسه از دو گروه گرفته شد و نتایج پس آزمون و پیش آزمون با روش تحلیل واریانس مورد بررسی قرار گرفت. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS21 در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی از مقیاس های واریانس، انحراف استاندارد و میانگین استفاده شد و در بخش آمار استنباطی جهت بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد.

یافته ها

در این بخش، ابتدا توصیفی آماری از شاخص ها و متغیرها به عمل آمده، سپس تفاوت احتمالی گروه ها در مراحل مختلف سنجش مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس میانگین و انحراف معیار نمرات عملکرد تحصیلی و دبستگی به مدرسه در دانش آموزان در مراحل پیش آزمون، پس آزمون در دو گروه آزمایش و گواه گزارش شد. اطلاعات توصیفی میزان خود در جدول ۱ به تفکیک پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و گواه ارائه شده است.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی میزان عملکرد تحصیلی به تفکیک مرحله سنجش در گروه ها

| عوامل | پیش آزمون | پس آزمون |
|------------------|-----------|----------|
| شاخص آماری | | |
| گروه گواه | | |
| تعداد | ۲۰ | ۲۰ |
| میانگین | ۱۲/۳ | ۲۹/۳ |
| انحراف استاندارد | ۱۲/۴ | ۱۹/۳ |
| گروه آزمایش | | |
| تعداد | ۲۰ | ۲۰ |
| میانگین | ۱۷/۳ | ۲۵/۲ |
| انحراف استاندارد | ۲۵/۴ | ۴۷/۳ |

این پرسشنامه اقتباسی از پژوهش های فام و تیلور (۱۹۹۰) در حوزه ی عملکرد تحصیلی است که برای جامعه ی ایران ساخته شده است و شامل ۴۸ گویه می باشد. در روش نمره گذاری، هر گویه دارای ۵ پاسخ می باشد که در مقوله های هیچ، نمره ۱؛ کم، نمره ۲؛ تا حدی، نمره ۳؛ زیاد، نمره ۴ و خیلی زیاد، نمره ۵ تعلق می گیرد و در ۱۱ سؤال که به صورت منفی می باشد روش نمره گذاری برعکس می باشد. حداکثر امتیاز قابل کسب ۲۴۰ و حداقل امتیاز ۴۸ می باشد. پایایی پرسشنامه ی عملکرد تحصیلی توسط سازندگان به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۰ به دست آمده است. در پژوهش در تاج (۱۳۸۳) روایی محتوایی این پرسشنامه توسط نظر اساتید مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین، روایی سازه ی این مقیاس توسط روش تحلیل عاملی تأیید شده است. ضریب پایایی پرسشنامه که توسط در تاج (۱۳۸۳) گزارش شده است. برای هر یک از بعدها به این صورت است: خودکارآمدی ۰/۹۲، تأثیرات هیجانی ۰/۷۳، برنامه ریزی ۰/۹۳، فقدان کنترل پیامد ۰/۶۴، انگیزش ۰/۷۳ و ضریب پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه شد. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور در پژوهش حاضر برای خودکارآمدی کل ۰/۷۱، انگیزش ۰/۳۷، پیامد کنترل ۰/۷۵، فقدان برنامه ریزی، ۰/۸۲، تأثیرات هیجانی ۰/۸۲ پرسشنامه در حالت کلی ۰/۹۰ محاسبه شد.

۲- پرسشنامه دبستگی به مدرسه

این پرسشنامه در سال ۲۰۰۴ توسط بری و همکاران به صوت جملات مثبت در مقیاس لیکرت (از کامل موافقم تا کامل مخالفم) طراحی شده است. پرسشنامه مذکور در سال ۲۰۰۵ نیز توسط بتی و بری مورد تجدید نظر قرار گرفته است که به طور کلی دارای ۶ خرده مقیاس شامل احساس تعلق به همسالان، حمایت معلم، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه و مشارکت علمی، است. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۷۵٪ و برای مولفه های احساس تعلق به همسالان ۷۳٪، حمایت معلم ۸۹٪، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه ۷۵٪، مشارکت کردن در جامعه ۸۴٪، ارتباط فرد با مدرسه ۶۹٪ و مشارکت علمی ۷۸٪ گزارش شده است (بری و همکاران، ۲۰۰۵). در ایران نیز مکبان و کلانتر کوشه (۱۳۹۲) به بررسی روایی و پایایی این پرسشنامه بر روی ۳۵۰ نفر از دانش آموزان دبیرستانی دختر و پسر شهر تهران (۲۰۰ دانش آموزان پسر و ۱۵۰ دانش آموزان دختر) پرداختند. در این پژوهش نیز برای سنجش

همچنان که ملاحظه می‌شود میانگین گروه آزمایش در مرحله پس آزمون، نسبت به پیش آزمون افزایش نشان می‌دهد. براساس نتایج مندرج در جدول، می‌توان به این توصیف دست زد که استفاده از شبکه های مجازی باعث کاهش عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان شده است.

همچنین اطلاعات توصیفی میزان دل بستگی به مدرسه در جدول ۲ به تفکیک پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و گواه ارائه شده است:

جدول ۲. اطلاعات توصیفی میزان دل بستگی به مدرسه به تفکیک مرحله سنجش در گروه ها

| شاخص آماری | | |
|--------------------|------|------|
| گروه گواه | | |
| تعداد | ۲۰ | ۲۰ |
| میانگین | ۳۱/۳ | ۳۲/۳ |
| انحراف استاندارد | ۹۳/۱ | ۸۷/۱ |
| گروه آزمایش | | |
| تعداد | ۲۰ | ۲۰ |
| میانگین | ۳۹/۳ | ۱۶/۲ |
| انحراف استاندارد | ۴۱/۱ | ۳۷/۱ |

همچنان که ملاحظه می‌شود میانگین گروه آزمایش در مرحله پس آزمون، نسبت به پیش آزمون کاهش یافته است. براساس نتایج مندرج در جدول فوق، می‌توان بیان کرد که استفاده از شبکه‌های مجازی باعث کاهش دل بستگی به مدرسه در دانش‌آموزان شده است. آمار استنباطی بخش اصلی تحلیل آماری را در برمی‌گیرد، در این پژوهش، بررسی اثربخشی استفاده از شبکه‌های مجازی بر عملکرد تحصیلی و دل بستگی به مدرسه دانش‌آموزان دختر پایه یازدهم دوره متوسطه دوم شهرستان کرمان مورد بررسی قرار گرفته است و سؤال مطابق با موضوع تحقیق طراحی شده است که برای سنجش آنها از آزمون آماری تحلیل کوواریانس استفاده شده است و در تمام مراحل

تحقیق نرم‌افزار آماری SPSS کمک گرفته شده است. در به کارگیری روش‌های آماری پارامتریک، ابتدا باید مفروضات آزمون مورد تایید قرار بگیرد تا بتوان از آزمون مورد نظر استفاده کرد؛ بنابراین ابتدا مفروضات روش تحلیل کوواریانس «استقلال مشاهدات، نرمال بودن توزیع متغیر وابسته، همگنی واریانسها، خطی بودن رابطه بین متغیر وابسته و همپراش و همگنی شیب‌های رگرسیون در گروه های مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد. مستقل بودن به این معنی است که نمره هر فرد در متغیر همراه و وابسته، مستقل از نمره‌های تمام آزمودنی‌های دیگر است. این شرط برقرار بود زیرا پاسخ‌های آزمودنی‌ها به سؤالات تحت تأثیر آزمودنی‌های دیگر نبود.

جدول ۳. آزمون نرمال بودن داده ها (آزمون کولموگروف-اسمیرنوف)

| شاخص‌ها | Z | p | سطح معنی داری | نتیجه |
|-------------------|------|------|---------------|-----------|
| عملکرد تحصیلی | ۱/۱ | ۴۶/۰ | ۰۵/۰ | نرمال است |
| دل بستگی به مدرسه | ۹۶/۰ | ۵۷/۰ | ۰۵/۰ | نرمال است |

با توجه به نتایج جدول ۳ و سطح معناداری به دست آمده هر یک از متغیرهای پژوهش که بزرگ‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، فرض صفر تایید شده و داده‌های تمام متغیرها نرمال است و برای آزمون هر یک از متغیرها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

این مفروضه بدین معنی است که ضریب رگرسیون متغیر وابسته از روی متغیرهای هم پراش در گروه‌ها یکسان باشد. با توجه به خروجی تحلیل کوواریانس برای بررسی همگنی ضرایب رگرسیون مشاهده گردید که تعامل بین متغیر آزمایش و همراه (پیش آزمون) معنادار نمی‌باشد لذا شیب خط رگرسیون برای دو گروه نمایش و گواه یکسان

است. با توجه به پیش‌نیازهای آزمون تحلیل کوواریانس ابتدا همگنی شیب های رگرسیون مورد بررسی قرار گرفته است و نتایج در جدول زیر آمده است.

جدول ۴. آزمونهای اثرات بین آزمودنی ها (بررسی همگنی شیب های رگرسیون)

| منبع | مجموع مجزورات | درجه آزادی | میانگین مجزورات | F | سطح آزادی |
|------------------------|---------------|------------|-----------------|------|-----------|
| عملکرد تحصیلی | ۸/۳۱ | ۱ | ۸/۳۱ | ۸/۳۷ | ۰/۲۰ |
| تعامل گروه * پیش آزمون | | | | | |
| دلبستگی به مدرسه | ۸/۲۳ | ۱ | ۸/۲۳ | ۳/۸۹ | ۰/۳۱ |
| تعامل گروه * پیش آزمون | | | | | |

متغیر تصادفی و متغیر وابسته نیز مورد توجه قرار گرفته و نمودارها حاکی از آن هستند که در تمامی موارد خطوط رگرسیون از رابطه خطی برخوردار بوده‌اند و موازی یا نزدیک به موازی هستند. سپس، آزمون لون جهت بررسی برابری واریانس‌های خطا صورت گرفته و نتایج آن در جدول زیر، آمده‌است.

آماره های آزمون فیشر (F) مربوط به اثرات متقابل بین متغیر کمکی پیش آزمون و متغیر کیفی دو ارزشی گروه آموزشی (گروه آزمایش و گروه گواه) در مورد متغیرها بزرگ‌تر از ۰.۵ هستند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که اثرات مشترک متغیر پیش آزمون و گروه معنی‌دار نمی‌باشد. بنابراین، همگنی شیب‌های رگرسیون رد نمی‌شود و تعامل بین متغیر تصادفی کمکی و متغیر مستقل معنی‌دار نیست. پس از بررسی وجود همگنی شیب‌های رگرسیون وجود ارتباط خطی بین

جدول ۵. آزمون تحلیل کوواریانس (استفاده شبکه مجازی بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش آموزان)

| شاخص | SS | Df | F | Sig | اندازه اثر |
|------------|----------|----|------|-------|------------|
| پیش آزمون | ۳۹۸۹,۸۲ | ۱ | ۴,۷۹ | ۰,۰۳ | ۰,۱۱ |
| شبکه مجازی | ۷۰۶۲,۶۳ | ۱ | ۸,۴۸ | ۰,۰۰۶ | ۰,۱۹ |
| خطا | ۳۰۷۸۵,۲۷ | ۳۷ | | | |
| کل | ۲۷۰۶۶۸ | ۴۰ | | | |

نسبت گروه گواه تأثیر بیشتری بر عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان داشته است. میزان این تأثیر معنادار بودن عملی ۰,۱۹ بوده است، یعنی ۱۹ درصد کلی واریانس عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان مربوط به استفاده از شبکه مجازی بوده است.

استفاده از شبکه‌های مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه یازدهم دوره دوم متوسطه شهرستان کرمان مؤثر است.

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، با حذف تأثیر متغیر پیش آزمون و با توجه به ضریب F محاسبه شده، مشاهده می‌شود که بین میانگین های تعدیل شده نمرات متغیرهای وابسته (عملکرد تحصیلی و دلبستگی به مدرسه) کلی شرکت کنندگان بر حسب عضویت گروهی «آزمایش و گواه» در مرحله پس آزمون تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. ($P = 0.05$). بنابراین با توجه به میانگین های اصلاح شده و نتایج جدول مربوطه نتیجه گیری می‌شود که فرض صفر رد شده و استفاده از شبکه‌های اجتماعی در شرکت کنندگان گروه آزمایشی به

جدول ۶. آزمون تحلیل کوواریانس (استفاده از شبکه های مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان)

| شاخصها | SS | Df | F | Sig | اندازه اثر |
|----------------|--------|----|------|------|------------|
| پیش آزمون | ۸۵,۳۹ | ۱ | ۸,۳۶ | ۰,۰۷ | ۰,۰۸ |
| های مجازی شبکه | ۵۸,۲۳ | ۱ | ۴,۲۶ | ۰,۰۳ | ۰,۲۱ |
| خطا | ۳۳۶,۴۸ | ۳۷ | | | |
| کل | ۳۲۵۱ | ۴۰ | | | |

کنندگان گروه آزمایشی به نسبت گروه گواه تأثیر بیشتری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان داشته است. میزان این تأثیر معنادار بودن عملی ۰,۲۳ بوده است، یعنی ۲۳ درصد کلی واریانس عملکرد دانش‌آموزان مربوط به استفاده از شبکه‌های مجازی بوده است.

استفاده از شبکه‌های مجازی بر دلبستگی به مدرسه دانش‌آموزان دختر پایه یازدهم دوره دوم متوسطه شهرستان کرمان اثر بخشی دارد.

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، با حذف تأثیر متغیر پیش آزمون و با توجه به ضریب F محاسبه شده، مشاهده می‌شود که بین میانگین های تعدیل شده نمرات متغیر وابسته عملکرد تحصیلی شرکت کنندگان بر حسب عضویت گروهی «آزمایش و گواه» در مرحله پس آزمون تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. ($P = 0.05$). بنابراین با توجه به میانگین های اصلاح شده و نتایج جدول بالا نتیجه گیری می‌شود که فرض صفر رد شده و استفاده از شبکه‌های مجازی در شرکت

جدول ۷. آزمون تحلیل کوواریانس (استفاده از شبکه های مجازی بر دلبستگی به مدرسه دانش آموزان)

| شاخص‌ها | SS | Df | F | sig | اندازه اثر |
|----------------|---------|----|-------|-------|------------|
| پیش آزمون | ۲۳,۸۰ | ۱ | ۰,۵۱ | ۰,۴۸ | ۰,۰۱ |
| های مجازی شبکه | ۵۱۳,۴۷ | ۱ | ۱۰,۸۸ | ۰,۰۰۲ | ۰,۲۳ |
| خطا | ۱۷۴۵,۷۰ | ۳۷ | | | |
| کل | ۷۳,۲۲ | ۴۰ | | | |

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد، با حذف تأثیر متغیر پیش آزمون و با توجه به ضریب F محاسبه شده، مشاهده می‌شود که بین میانگین های تعدیل شده نمرات متغیر وابسته تمرکز شرکت کنندگان بر حسب عضویت گروهی «آزمایش و گواه» در مرحله پس آزمون تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. ($P = 0.05$). بنابراین با توجه به میانگین های اصلاح شده و نتایج جدول ۸ نتیجه گرفته می‌شود که فرض صفر رد شده و استفاده از شبکه های مجازی در شرکت کنندگان گروه آزمایشی به نسبت گروه گواه تأثیر بیشتری بر دلبستگی به مدرسه دانش آموزان داشته است. میزان این تأثیر معنادار بودن عملی ۰,۲۱ بوده است، یعنی ۲۱ درصد کلی واریانس دلبستگی به مدرسه دانش آموزان مربوط به استفاده از شبکه های مجازی بوده است.

نتیجه گیری و بحث

در این قسمت به بحث و نتیجه گیری پیرامون فرضیه های تحقیق پرداخته می‌شود: در فرضیه اول پژوهش عنوان شد که استفاده از شبکه های مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان پایه یازدهم دوره متوسطه ناحیه ۲ شهرستان کرمان مؤثر است. نتایج تحلیل داده ها، با حذف تأثیر متغیر پیش آزمون و با توجه به ضریب F محاسبه شده، مشاهده می‌شود که بین میانگین های تعدیل شده نمرات متغیر وابسته عملکرد تحصیلی شرکت کنندگان بر حسب عضویت گروهی «آزمایش و گواه» در مرحله پس آزمون تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. ($P = 0.05$). بنابراین استفاده از شبکه های مجازی در شرکت کنندگان گروه آزمایشی به نسبت گروه گواه تأثیر بیشتری بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان داشته است. میزان این تأثیر ۰,۲۳ بوده است، یعنی ۲۳ درصد کلی واریانس عملکرد دانش آموزان مربوط به استفاده از شبکه های مجازی بوده است. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش های شمسی زاده و همکاران (۱۴۰۰)، یعقوبی و محمدی (۱۳۹۷)، شاهرودی و همکاران (۱۳۹۹)، رضوانی و عجم (۱۳۹۵)، رضائی و شبیری، (۱۳۹۸)، امیری و حبیب زاده (۱۳۹۸)، فتحی، وثوقی و سلمانی، (۱۳۹۸)، دادستانی و همکاران (۱۳۹۸)، میرزایی و همکاران (۱۳۹۵)، (کودک و ساندرز، ۲۰۰۸)، (کریشنر و کارپینسکی، ۲۰۱۰) و (آریانی و زاهد بابلان، ۲۰۱۲) همسویی دارد. در تبیین این فرضیه این طور می‌توان بیان کرد که امروزه شبکه های اجتماعی سکان دار اقیانوس پرتلاطم اینترنت هستند. شبکه هایی که مبتنی بر فناوری فعالیت می‌کنند و با اجتماع گرایی مجازی وب دو نقش اساسی در معادلات رسانه های

جهان بازی می‌کنند. این وبسایت ها علاوه بر قابلیت شبکه سازی مجازی، امکان استفاده از فرصت های مختلف در فضای اینترنت را اعم از جستجو، خواندن و به اشتراک گذاری اخبار، آپلود عکس و فیلم، نوشتن یادداشت ها و عضویت در گروه های مختلف و تحرک سیاسی را فراهم کرده است و این امر باعث اقبال کاربران اینترنتی به شبکه های اجتماعی شده است. فضای مجازی بسته به ساخت های اجتماعی شکل می‌یابد و رشد فناوری، همگرایی رسانه ای و مسائل مربوط به آن، در شرایط اجتماعی گوناگون برون داده ای متفاوتی داشته است. شبکه های اجتماعی از گروه هایی عموماً فردی یا سازمانی تشکیل شده که از طریق یک یا چند نوع از وابستگی ها به هم متصل اند و در بستر یک جامعه اطلاعاتی پیچیده، کارکرد مؤثر شبکه همگرا را تصویر می‌کنند و موفقیت و محبوبیت روزافزون آنها به دلیل داشتن رنگ و بوی اجتماعی است (مرتضوی اسکویی، اکبری و بورقانی فراهانی، ۱۳۹۸). برخی صاحب نظران به جای استفاده از واژه رسانه های اجتماعی با توجه به کارکرد شبکه ای این دسته از رسانه ها، استفاده از واژه شبکه های اجتماعی را ترجیح می‌دهند. برخی معتقد اند هر چند شبکه های اجتماعی واژه ای است که برای نامیدن گروهی از افراد که در میان خود دارای ارتباطات وسیع تر و مستمر هستند و یک حلقه منسجم ارتباطاتی را تشکیل می‌دهند، به کار می‌رود، اما این واژه امروزه عمدتاً برای نامیدن پایگاه های اینترنتی به کار می‌رود که افراد با عضویت در آن امکان دستیابی به اطلاعات سایر اعضا، آشنایی با علایق آنها، به اشتراک گذاری تولیدات متنی، صوتی و تصویری و نیز تشکیل گروه هایی بر اساس علایق مشترک با برخی از دیگر اعضای پایگاه را پیدا می‌کنند.

همچنین فرضیه دوم ادعا می‌کند که استفاده از شبکه های مجازی بر دلبستگی به مدرسه دانش آموزان پایه یازدهم دوره متوسطه ناحیه ۲ شهرستان کرمان مؤثر است. نتایج نشان داد، با حذف تأثیر متغیر پیش آزمون و با توجه به ضریب F محاسبه شده، مشاهده می‌شود که بین میانگین های تعدیل شده نمرات متغیر وابسته تمرکز شرکت کنندگان بر حسب عضویت گروهی «آزمایش و گواه» در مرحله پس آزمون تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. ($P = 0.05$). بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که فرض صفر رد شده و استفاده از شبکه های مجازی در شرکت کنندگان گروه آزمایشی به نسبت گروه گواه تأثیر بیشتری بر دلبستگی به مدرسه دانش آموزان داشته است. میزان این تأثیر ۰,۲۱ بوده است، یعنی ۲۱ درصد کلی واریانس دلبستگی به مدرسه

با تشکیل جلسات انجمن اولیاء و مربیان والدین دانش آموزان را با روش های مدیریت فضای مجازی آشنا کنند و راه های ایجاد اوقات فراغت مفید برای دانش آموزان را ارائه دهند. با توجه به نتایج فرضیه اصلی که بیانگر اثرگذاری استفاده شبکه اجتماعی بر کاهش عملکرد تحصیلی بود. توصیه می شود، معلمان با برگزاری جلسات آموزشی از طریق ویدئو کنفرانس، فضای مجازی، نرم افزارهای آموزشی و رسانه های دیداری و شنیداری و اپلیکیشن های کاربردی به صورت آنلاین و آفلاین و با قدرت و قابلیت بازخورد تعاملی به ارتقای سطح کیفی آموزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بپردازند و با توجه به نتایج فرضیه دیگر که بیانگر اثرگذاری استفاده شبکه اجتماعی بر کاهش دلبستگی به مدرسه بود. توصیه می شود، معلمان دانش آموزان را با معایب و تهدیدهای استفاده از شبکه های مجازی آشنا کنند و همچنین با ایجاد فضای شاداب در محیط مدرسه باعث ایجاد شور و اشتیاق و در نهایت افزایش دلبستگی دانش آموزان به مدرسه شوند. در مورد پیشنهاد های پژوهشی بهتر است این تحقیق در دیگر دوره های آموزشی رسمی (ابتدایی و متوسطه اول) و حتی آموزش عالی انجام گیرد. همچنین بهتر است از دیگر متغیرهای پژوهشی به عنوان متغیر وابسته استفاده گردد. در مورد محدودیت های تحقیق می توان به موارد زیر اشاره کرد: اول اینکه ابزار سنجش و جمع آوری اطلاعات به پرسشنامه محدود شد و از سایر روش های جمع آوری اطلاعات از جمله مشاهده یا مصاحبه و غیره استفاده نشد. همچنین محدودیت دیگر در تعمیم یافته ها به سایر گروه ها بود که این موضوع سبب محدودیت در تعمیم یافته ها شده و روایی بیرونی پژوهش را تحت تأثیر قرار داده است و محدودیت سوم کافی نبودن پژوهش های انجام شده در دسترس بود که کار محقق را تا حدودی دشوار می ساخت.

منابع

-اخوان ملابری، ف و نوغانی، م و مظلوم خراسانی، م. (۱۳۹۳). شبکه های اجتماعی مجازی و شادکامی. مطالعات بین رشته ای در رسانه و فرهنگ، نشریه رسانه و فرهنگ، ۴(۲): ۱-۲۴.

-امیری، نو حبیب زاده، ا. (۱۳۹۴). تحلیل وضعیت شبکه های اجتماعی مجازی بر اساس مدل SWOT. نشریه راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۵(۱۷): ۷-۳۵.

-جعفری، ع، پورپناهی، ب. (۱۳۹۷). رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل، نشریه رسانه، سال بیست و یازدهم، (۱۱۰).

-داستانی م، کرامتی ج، پورفاطمی ع، اکرامی ع. (۱۳۹۵). تأثیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گناباد. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۱۱(۲): ۱۶۰-۱۵۳.

-درتاج، ف و دلاور ع (۱۳۸۴). بررسی تأثیر شبیه سازی ذهنی فرایندی و فرآورده ای بر بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان، نشریه اندیشه های علوم تربیتی، ۱(۲): ۲۱-۷.

-رحمان زاده، س. ع ؛ حقیقی، م. ر. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر در

دانش آموزان مربوط به استفاده از شبکه های مجازی بوده است. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش های یعقوبی و محمدی (۱۳۹۷)، همچنین رضائی و شبیری (۱۳۹۸) و فتحی، و ثوقی و سلمانی، (۱۳۹۸) همسویی دارد. در تبیین این فرضیه اینطور می توان نوشت که شبکه های اجتماعی مجازی از قبیل فیس بوک، تلگرام، اینستاگرام و غیره در عین حال که فضاهایی هستند که در آنها افراد دوستان جدیدی پیدا می کنند و یا دوستان قدیمی خود را در جریان تغییرات زندگی شان قرار می دهند. مکان هایی برای تبادل نظر هستند که در آنها جوانان، عقاید و نظرات خود را باهم به اشتراک می گذارند. این قابلیت، که یک جوان بتواند با جوانان دیگر، در سایر کشورهای جهان، ارتباط برقرار کند، باعث می شود تا شبکه های اجتماعی مجازی، به مکانی برای معرفی ایده های جدید، و بحث پیرامون آنها، مبدل شود. استفاده از سرویس های ارائه شده توسط شبکه های اجتماعی، روز به روز محبوبیت بیشتری پیدا کرده است. هم اکنون سایت های شبکه های اجتماعی، بعد از پرتال های بزرگی مثل یاهو و یا موتورهای جستجو مثل گوگل، تبدیل به پرستفاده ترین خدمات اینترنتی شده اند (رحمان زاده و حقیقی، ۱۳۹۸). شبکه های اجتماعی مجازی محصول وب، ارائه دهندگان فضایی هستند که به کاربران برای حفظ روابط اجتماعی موجود، پیدا کردن دوستان جدید، شریک و سهیم شدن در تجربیات کمک می کنند. بنابراین کاربران در تغییر و تکامل سایت ها هدفمند شرکت می کنند. سایت های شبکه ای مجازی با داشتن انواع قابلیت هایفنی و زیباشناختی، جلوه ای کامل از ارتباطات تعاملی را در سطحی بسیار متفاوت و فراتر از کنش های صورت پذیرفته در فضای وبلاگ ها و اتاق های گفتگو ارائه می کنند. در شبکه های اجتماعی مجازی هر شخص حقیقی و حقوقی می تواند به نام خود، گروه، حزب، سازمان، کسب و کار صنفی صفحه ای گشوده و با تکمیل پروفایل کاربری، خود، خانواده و دوستانش، زمینه شغلی و تحصیلی، دیدگاه به زندگی، مذهب، علاقه های مطالعاتی، موسیقی ورزشی و تفریحی را معرفی کرده و محتوای صوتی، تصویری یا مکتوب شخصی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مورد نظر را با استفاده از امکانات شبکه، با دیگر اعضا به اشتراک بگذارد. این گستره بی نظیر ارتباط در عین جذابیت و مزیت، راه را برای تهدید امنیت کاربر و حریم خصوصی وی نیز باز می گذارد.

بنابراین عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی و تغییراتی که در نظام ارزشی فرد، هویت و ارتباطات اجتماعی می گذارد، ممکن است امنیت و اعتماد عمومی را در جامعه متأثر ساخته و سرنوشت معنوی و مادی تک تک افراد جامعه را درگیر سازد. هنگامی که در دنیای واقعی با یکدیگر ارتباط داریم، مرز بین افراد و نوع تعاملات آنها از پیش مشخص است، اما در فضای نوظهور، بدون مرز، فارغ از قوانین و هنجارهای رسمی شبکه های مجازی، فهم اینکه چه خصوصیتی از این فضا سبب ارائه خود غیرواقعی، بازتولید هویتی جدید از خود یا پنهان کردن جنبه هایی از خویشتن اعضا می شود، حائز اهمیت است. در مورد پیشنهاد های کاربردی تحقیق باید توصیه می شود، مشاوران و درمانگران فعال در حوزه تعلیم و تربیت و معلمان دوره های آموزشی

- یعقوبی، ج و محمدی، و. (۱۳۹۷). "کاربردهای آموزشی شبکه های اجتماعی مجازی و آسیب های اجتماعی آن از دیدگاه دانشجویان کشاورزی) مورد مطالعه: دانشکده کشاورزی دانشگاه زنجان". نشریه پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۱(۱): ۳۳-۴۴.
- Ariani E, Zahed Babolan A. (2012). Role of social networks in research capability of higher education students. *Educ Psychol Sci J, Mohaghegh Aradability Univ*; 6(2):26-39.
- Ellison, N. B & Stein Field, C. (2016). The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. *Computer Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168.
- Kaplan, Andreas and Haenlein, Michael (2010). "Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of social media". *Business Horizons*, 53(1): 59-68
- Kirschner PA, Karpinski AC. (2010). Facebook® and academic performance. *Comp Hum Behav*; 26(6):1237-1245. doi: 10.1016/j.chb.2010.03.024
- Kolek EA, Saunders D. Online Disclosure. (2008): An Empirical Examination of Undergraduate Facebook Profiles. *NASPA J*; 45(1):1-25. doi: 10.2202/0027-6014.1905
- Mcneely, clea; nonnemaker, james; blum, - Robert (2002). promoting school connectedness: evidence from the national longitudinal study of adolescent health, *journal of school health.april 2002*.72(4).
- افزایش اثربخشی شبکه های اجتماعی مجازی در سازمان های رسانه ای (مورد مطالعه: انجمن مدیران روابط عمومی ایران)، نشریه مطالعات رسانه/ای، ۲۱: ۱۴۴-۱۳۳.
- رضایی، م و شبیری، س (۱۳۹۴). رابطه استفاده از نرم افزارهای وایبر، لاین و اینستاگرام با سواد زیست محیطی دانشجویان. *فناوری آموزش (فناوری و آموزش)*، ۹(۴): ۲۷۳-۲۸۳.
- فتحی، س. سلیمانی، م و وثوقی، گ. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مصرف شبکه های اجتماعی مجازی با سبک زندگی جوانان (مورد مطالعه جوانان شهر خلخال). *نشریه مطالعات جامعه شناسی جوانان*، ۱۳: ۸۸-۶۹.
- شاوردی، ت و چیت سازقی، م و حیدری، ح. (۱۳۹۹). تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر عملکرد کمی تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر تهران. *نشریه فناوری آموزش*، ۱۴(۴) (پیاپی ۵۶)، ۸۰۱-۸۱۲.
- شمسی زاده، م و محمدقلی مزرچی، ن. و شریفیان، پ. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی موبایلی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی پرستاری. *مجله علمی پژوهان*، ۱۹(۴): ۵۲-۵۸.
- طلایی، م. ر. (۱۳۹۹). رشد ۵.۲ درصدی تعداد کاربران شبکه های اجتماعی در ایران. *خبرگزاری اقتصاد آنلاین*. قابل بازیابی از <https://b2n.ir/a47844>
- عجم ع، ا، رضوانی، ا. (۱۳۹۵). رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. *مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ۹(۲۴): ۴۳-۳۳.
- علی مرادی، انسیه جمشیدی. ارتباط شبکه های اجتماعی و کیفیت زندگی مرتبط با سلامت در بزرگسالان تهران. *نشریه پایش*، ۱۳۹۷؛ ۱۷ (۲): ۱۵۷-۱۴۷.
- مرتضوی اسکویی، س و اکبری، م و بورقانی فراهانی، س. (۱۳۹۳). تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر سرمایه اجتماعی دانشجویان مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه علوم و تحقیقات. *نشریه مدیریت فرهنگی*، ۸(۲۵): ۷۹-۹۲.
- مکیان، ر. ا و کالانتز کوشه، س. م. (۱۳۹۴). *هنجاریابی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن با فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت در میان دانش آموزان شهر تهران. فصلنامه اندازه گیری تربیتی*، ۵(۲۰): ۱۱۹-۱۳۸.
- مظفری، افسانه (۱۳۹۵) نقش وسایل ارتباط جمعی در مشارکت اجتماعی دانشجویان رشته های جامعه شناسی و علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه های شهر تهران. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۹(۱): ۵۵-۶۸.
- میرزایی، م و رحیمی، ص و مرادی، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش شبکه های اجتماعی در تبادلات علمی (مطالعه موردی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه رازی). *کتابداری و اطلاع رسانی*، ۱۹(۱): ۱۰۸-۱۳۰.